การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางการแพทย์
ศึกษากรณีเปรียบเทียบระหว่างไทยกับญี่ปุ่น
MEDIATION OF MEDICAL DISPUTES : A COMPARATIVE STUDY BETWEEN THAILAND AND JAPAN[1]

ภัฏฐิญา สิริบวรพิพัฒน์[2]
เศรษฐภัทร์ กรีกุล[3]

1. บทนำ

ในปัจจุบัน การเข้ารับการรักษาพยาบาลนั้น ผู้ที่เข้ารับการรักษาพยาบาลหรือญาติของผู้ซึ่งเข้ารับการรักษา มีความคาดหวังในการที่แพทย์จะให้การดูแลรักษาอย่างดีที่สุด เนื่องจากในการเข้ารับการรักษาความเจ็บป่วยนั้นมีค่าใช้จ่ายที่ค่อนข้างสูงมาก อันเป็นเหตุเนื่องมาจากเทคโนโลยีทางการแพทย์ในปัจจุบันมีความก้าวหน้าเป็นอย่างมาก ซึ่งมีโอกาสในการรักษาผู้ป่วยให้หายกลับเป็นปกติได้ในอัตราที่สูงมากกว่าอดีต แต่เนื่องจากเทคโนโลยีทางการแพทย์ที่ก้าวหน้านั้น ผู้เข้ารับการรักษาหรือญาติของผู้เข้ารับการรักษาต้องแลกด้วยค่าใช้จ่ายในการเข้ารับการรักษาที่สูงขึ้น เป็นเหตุให้ผู้ซึ่งเข้ารับการรักษาหรือญาติของผู้เข้ารับการรักษาเกิดความคาดหวังที่สูง หากสุดท้ายแล้วผลของการรักษานั้นไม่เป็นไปตามที่คาดหวังเนื่องจากเหตุอื่นใดก็ตาม หรือเพราะสภาพร่างการของผู้เข้ารับการรักษามีภาวะแทรกซ้อน หรือเกิดจากความประมาทเลินเล่อของแพทย์ผู้รักษา หรือเหตุสุดวิสัยก็ดี ทำให้ผู้ที่เข้ารับการรักษาไม่หายจากอาการเจ็บป่วยได้ตามที่คาดหวัง ผู้เข้ารับการรักษาหรือญาติของผู้ซึ่งเข้ารับการรักษาย่อมรับไม่ได้จากผลการรักษาที่ไม่เป็นไปตามที่ตนคาดหวัง ทั้งที่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการดูแลรักษาเป็นจำนวนมาก จึงเป็นเหตุให้เกิดความไม่เข้าใจกันระหว่างผู้ซึ่งเข้ารับการรักษาหรือญาติของผู้ซึ่งเข้ารับการรักษากับแพทย์หรือบุคลากรทางการแพทย์ที่ให้การรักษา ทำให้เกิดข้อพิพาทและฟ้องร้องคดีสู่ศาลต่อกัน

---

[1] บทความนี้เรียบเรียงจากสารนิพนธ์เรื่อง การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางการแพทย์ ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างประเทศไทยและประเทศญี่ปุ่น ซึ่งได้ผ่านการสอบสารนิพนธ์เรียบร้อยแล้ว

[2] ที่ปรึกษาสารนิพนธ์

[3] นักศึกษาปริญญาโท คณะนิติศาสตร์ สาขากฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา มหาวิทยาลัยศรีปทุม

เมื่อมีข้อพิพาทเกิดขึ้นระหว่างผู้ซึ่งเข้ารับการรักษาหรือญาติของผู้ซึ่งเข้ารับการรักษากับแพทย์หรือบุคลากรทางการแพทย์ที่ให้การรักษา ย่อมต้องมีการฟ้องร้องคดีขึ้นสู่ศาล ซึ่งในส่วนใหญ่นั้น การฟ้องร้องคดีต่อกันมักไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อฝ่ายใดเลย เนื่องจากฝ่ายผู้ฟ้องคดีกล่าวคือผู้ซึ่งเข้ารับการรักษาหรือญาติของผู้ซึ่งเข้ารับการรักษานั้น เป็นฝ่ายที่เสียเปรียบในการดำเนินคดีและแพ้คดีเป็นส่วนใหญ่

โดยในปัจจุบันรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้มีการกำหนดสิทธิเพื่อให้ประชาชนทั่วไปได้มีสิทธิในการเข้าถึงการบริการทางการแพทย์ ซึ่งการที่รัฐธรรมนูญกำหนดให้บุคคลทุกคนได้เข้าถึงการบริการสาธารสุขของรัฐโดยง่าย เมื่อมีการใช้บริการจากประชาชนที่สามารถเข้าถึงระบบสาธารณสุขได้โดยง่ายแล้วการที่มีข้อพิพาทจากใช้บริการย่อมเป็นผลที่ตามมา และเมื่อมีข้อพิพาทเกิดขึ้นซึ่งในกรณีดังกล่าวเป็นข้อพิพาททางการแพทย์ ซึ่งในปัจจุบันมีแนวโน้มที่จะสูงขึ้น กล่าวคือตั้งแต่ปี พ.ศ. 2539 ถึงวันที่ 30 เมษายน 2563 มีคดีทางการแพทย์ประมาณ 440 คดี ทุนทรัพย์คดีทั้งหมดประมาณ 3,347 ล้านบาท ซึ่งหากข้อพิพาทไม่สามารถยุติลงด้วยด้วยการไกล่เกลี่ย หนทางในการยุติข้อพิพาทจึงตกไปสู่กระบวนการของศาล เป็นผลทำให้มีจำนวนคดีความเข้าสู่ระบบศาลเป็นจำนวนมาก ส่งผลให้ประชาชนอาจเกิดความไม่เชื่อมั่นในระศาล เป็นเหตุส่งให้ประเทศไทยประสบกับปัญหากฎหมายอาญาเฟ้อ นอกจากนั้นในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทประเทศไทยได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 โดยมีเหตุผลอันเนื่องมาจากข้อพิพาททางแพ่งและทางอาญาเกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก รัฐจึงเห็นควรให้นำกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งซึ่งมีทุนทรัพย์ไม่มากนักและข้อพิพาททางอาญาบางประเภทมากำหนดเป็นกฎหมายกลาง โดยคำนึงถึงความยินยอมของคู่กรณีเป็นสำคัญ แต่อย่างไรก็ดีประเทศไทยยังไม่มีการกำหนดรูปแบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางการแพทย์ซึ่งเป็นข้อพิพาทที่มีความละเอียดอ่อนต่อความรู้สึกของประชาชนไว้เป็นการเฉพาะ

หากเปรียบเทียบกับประเทศญี่ปุ่นจะเห็นได้ว่ามีกฎหมายบัญญัติหลักการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งที่เรียกว่า “Law for conciliation civil affairs 1951” (พ.ศ. 2494) มีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศาลญี่ปุ่นซึ่งสามารถแบ่งได้เป็นหลายรูปแบบ มีวัตถุประสงค์ของการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทเพื่อให้บรรลุถึงการแก้ไขปัญหาข้อขัดแย้งในคดีที่ตรงกันด้วยหลักของเหตุผล หากพิจารณาของบทบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทดังกล่าวนี้แสดงให้เห็นถึงพื้นฐานของการดำเนินชีวิตชาวญี่ปุ่นที่ให้ความเคารพและถือปฏิบัติกฎเกณฑ์ข้อบังคับทางสังคมอย่างเคร่งครัด จึงไม่นิยมนำข้อพิพาทฟ้องคดีต่อศาลมากนัก ดังนั้นแล้วบทบัญญัติ Law for conciliation civil affairs 1951 (พ.ศ. 2494) จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อการยุติข้อพิพาทมากกว่าการสนับสนุนการนำคดีเข้าสู่กระบวนการพิจารณาของศาล นอกจากนั้นยังประเทศญี่ปุ่นยังมีรูปแบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่เป็นการไกล่

เกลี่ยข้อพิพาททางการแพทย์เป็นการเฉพาะ เพื่อใช้ในการระงับข้อพิพาททางการแพทย์ซึ่งเป็นข้อพิพาทที่มีความซับซ้อนมากกว่าข้อพิพาทปกติทั่วไป และจะต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญทางการแพทย์ที่มีทักษะในการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท เนื่องจากประเทศญี่ปุ่นเห็นว่าข้อพิพาททางการแพทย์นั้นไม่เหมาะที่จะต่อสู้เป็นคดีความหากมีการเจรจาไกล่เกลี่ยกันได้จะทำให้สามารถลดปริมาณคดีที่เข้าสู่ระบบศาลได้ ซึ่งในระยะเวลาที่ผ่านมามีการดำเนินการด้วยกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทแล้วบรรลุเป็นจำนวนมากขึ้น จนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางการแพทย์ในประเทศญี่ปุ่นได้รับความยินยอมเป็นอย่างมาก และการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางการแพทย์เป็นการเยียวยาผู้เสียหายนอกจากจะเป็นจำนวนเงินแล้ว ยังเป็นการเยียวยาทางด้านความรู้สึกอีกด้วย การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางการแพทย์จึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง

ดังที่ได้กล่าวมาทั้งหมดในข้างต้น ผู้เขียนจึงเห็นควรให้มีการศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายของประเทศไทยและกฎหมายของประเทศญี่ปุ่นในการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาททางการแพทย์เพื่อที่จะให้เป็นการลดจำนวนคดีความพิพาททางการแพทย์ก่อนเข้าสู่กระบวนการศาลยุติธรรมของไทย

2. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางการแพทย์

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

1) แนวความคิดที่เกี่ยวกับการจัดการความขัดแย้ง

ในสังคมมนุษย์เมื่อมีคนอยู่ร่วมกันเป็นจำนวนมากปัญหาความขัดแย้งก็ยิ่งมีมากขึ้นมาจำนวนประชากรในสังคม เนื่องจากความต้องการหรือผลประโยชน์มีความขัดแย้งกันในแต่ละตัวบุคคล ซึ่งความขัดแย้งนั้น อาจเป็นความขัดแย้งซึ่งเป็นการรักษาผลประโยชน์ รักษาสิทธิ หรือเป็นการเรียกร้องตามกฎหมายก็ได้ โดยสาเหตุของความขัดแย้งนั้น ประกอบไปด้วยหลายปัจจัยความชัดเจนในการสื่อสารของแต่ละบุคคล ซึ่งเป็นเรื่องของบุคลิภาพของปัจเจกที่มีความแตกต่างกันออกไป จนอาจทำให้เกิดความบกพร่องในการสื่อสารและเป็นเหตุแห่งความขัดแย้งได้ โดยแนวคิดในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งมีดังนี้[4]

1.1) การหลีกเลี่ยงหรือการหนีปัญหา (Avoidance) เป็นวิธีการแก้ไขความขัดแย้งโดยที่คู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่สนใจสิ่งที่อีกฝ่ายเรียกร้อง[5]

---

[4] รัฐพล เย็นใจมา, สุรพล สุยะพรหม. (2561). ความขัดแย้งในสังคม : ทฤษฎีและแนวทางแก้ไข. ***วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์,*** 7 (2). หน้า 231.

[5] เรื่องเดียวกัน, หน้า 231.

1.2) การเจรจาต่อรอง (Negotiation) เป็นวิธีการแก้ไขความขัดแย้งโดยคู่กรณีที่พิพาทกันสมัครใจที่จะแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างการให้ยุติลง ด้วยการพูดคุยบอกกล่าวให้อีกฝ่ายหนึ่งทราบถึงความต้องการและประโยชน์ของตน

1.3) การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท (Mediation) เป็นวิธีการแก้ไขความขัดแย้งที่มีลักษณะคล้ายกับการเจรจาต่อรองให้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งยังร่วมกับคู่กรณีในการแสวงหาทางออกที่เหมาะสม จนทำให้เกิดความพอใจแก่ทุกฝ่าย

1.4) การอนุญาโตตุลาการ (Arbitration) เป็นวิธีการแก้ไขความขัดแย้งที่มีลักษณะคล้ายกับการยุติความขัดแย้งที่ดำเนินการโดยศาล ซึ่งคู่กรณีที่พิพาทยื่นเรื่องเสนอพยานหลักฐานต่ออนุญาโตตุลาการ หรือคณะอนุญาโตตุลาการให้เป็นผู้ตัดสินชี้ขาด โดยการออกคำชี้ขาด (Award) ที่มีผลผูกพันกัน

1.5) การเผชิญหน้าและการประท้วงอย่างสันติ (Non-Violence Confrontation) เป็นวิธีการที่แม้ว่าจะไม่ได้ใช้ความรุนแรงในการแก้ไขความขัดแย้ง แต่เป็นวิธีการที่ฝ่ายหนึ่งปฏิเสธที่จะทำตามข้อเรียกร้องใดๆ ซึ่งไม่ได้เป็นการแก้ไขความขัดแย้ง แต่เป็นวิธีการที่กดดันให้อีกฝ่ายหนึ่งยอมปฏิบัติตามในสิ่งที่ตนเองต้องการ[6]

1.6) การใช้กำลังบังคับ (Forcing) เป็นวิธีการจัดการแก้ไขความขัดแย้งซึ่งอีกฝ่ายหนึ่งมีอำนาจเหนือกว่าอีกฝ่ายหนึ่ง และไม่สามารถชักจูงให้อีกฝ่ายที่ด้อยกว่ายอมจำนนหรือคล้อยตามได้ จึงใช้วิธีการบังคับเพื่อยุติความขัดแย้งที่เกิดขึ้น[7]

ดังนั้น การจัดการกับความขัดแย้งซึ่งมีบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปที่พิพาทกัน อาจมีหลายวิธีด้วยกัน ในการยุติความขัดแย้งที่เกิดขึ้น

2.2 ทฤษฎีเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

ในทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนั้น มีทฤษฎีที่สำคัญคือ ทฤษฎีการเจรจาต่อรอง ทฤษฎีการแข่งขัด และทฤษฎีการแก้ไขปัญหา ซึ่งทั้งสามทฤษฎีดังกล่าวมีความแตกต่างกัน

ทฤษฎีการเจรจา หมายถึง การเจรจาเพื่อหาข้อยุติข้อพิพาทที่เกิดขึ้น โดยทฤษฎีเกี่ยวกับการเจรจามี 2 ประเภท คือ ทฤษีการแข่งขัน (Competitive Theory) และทฤษฎีการแก้ไขปัญหา (Problem

---

[6] สาริศา เจนเขว้า. (2563). ทางเลือกการจัดการความขัดแย้งในองค์การ. ***วารสารการบริหารนิติบุคคลและนวัตกรรมท้องถิ่น,*** 6 (2). หน้า 234.

[7] เรื่องเดียวกัน, หน้า 235.

Solving Theory) ซึ่งทั้งสองทฤษฎีประกอบด้วยขั้นตอนและองค์ประกอบที่สำคัญในการเจรจา และช่วยให้นักกฎหมายเข้าใจในธรรมชาติของกระบวนการเจรจาเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย[8]

ทฤษีการแข่งขัน (Competitive Theory) ทฤษฎีนี้มีจุดประสงค์ต้องการให้เป้าหมายของตนเองนั้นบรรลุผล และได้รับผลประโยชน์มากที่สุด โดยมีสมติฐานว่า "สังคมอยู่ภายใต้ความเห็นประโยชน์ส่วนตัว" ทฤษฎีการแข่งขันมองว่าการที่คนเกิดการแย่งชิงกัน เป็นศัตรูกันมาจากทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำดัด ทำให้อีกฝ่ายได้ผลประโยชน์และอีกฝ่ายที่เสียผลประโยชน์จะหาวิถีทางเพื่อให้ตนได้ผลประโยชน์มากที่สุด ซึ่งทฤษฎีการแข่งขันนี้ผู้เจรจามที่มีประสิทธิภาพมาที่สุดคือนักกฎหมายที่มีความรู้ทางกฎหมายและสามารถรักษาผลประโยชน์ของลูกความได้ โดยพฤติกรรมของนักกฎหมายนี้ถือหลักยุทธศาสตร์แบบแข่งขัน โดยผู้เจรจาหรือนักกฎหมายจะพยายามเรียกร้องให้ฝ่ายของตนได้รับชัยชนะจากการเจรจา ตามหลักที่ว่าผู้เข้าแข็งกว่าย่อมสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างแท้จริง ตามทฤษฎีนี้รูปแบบการเจรจาจะถือประโยชน์ของตนเองเป็นสำคัญ รูปแบบนี้จะคล้ายยุทธศาสตร์ทางการทหารที่ใช้กลอุบายเพื่อให้ได้รับชัยชนะ และเมื่อนักกฎหมายใช้ทฤษฎีแข่งขันในการเจรจายุติข้อพิพาท ผลที่เกิดขึ้นคือ ทำให้เกิดอคติในการที่จะเผชิญหน้ากัน และจะมองแต่ผลประโยชน์ของตนเป็นหลัก[9]

ทฤษฎีการแก้ไขปัญหา (Problem – Solving Theory) เป็นทฤษฎีที่ผู้อาศัยอยู่ในสังคมและสภาพแวดล้อมเดียวกันต้องมีส่วนร่วมกันในการแก้ไขปัญหาโดยการทำข้อตกลงกันด้วยความสมัครใจและให้ผู้เข้าร่วมเจรจาทุกคนมีผลประโยชน์ร่วมกันในบางกรณี ภายใต้ทฤษฎีการแก้ไขปัญหานี้ นักกฎหมายและคู่กรณีทั้งสองฝ่ายต้องทำงานร่วมกันในการช่วยกันแก้ไขปัญหาเพื่อหาประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งทฤษฎีการแก้ไขปัญหานี้ สามารถแยกปัญหาความสัมพันธ์ส่วนตัวออกจากข้อขัดแย้งและแก้ไขในแต่ละปัญหาแยกออกจากกัน โดยเน้นความสำคัญที่ประโยชน์ได้เสีย และความต้องการของคู่สัญญามากกว่าฐานะของคู่สัญญา เพราะถ้ามองถึงฐานะของคู่สัญญาจะทำให้การเจรจายากขึ้น อีกประการหนึ่งคือ ทฤษฎีการแก้ไขปัญหาจะคำนึงถึงความชอบธรรมโดยเปิดโอกาสในการยอมรับข้อเสนอของอีกฝ่ายในการเจรจา[10]

ดังนั้น การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในแต่ละประเด็นย่อมมีปัญหาที่แตกต่างกันออกไปไม่ว่าจะเป็นประเด็นปัญหาของนักกฎหมาย หรือคู่กรณี ซึ่งมักจะอยู่บนพื้นฐานของทฤษฎีการแข่งขันทั้งสิ้น

---

[8] ศิริเพ็ญ จันทร์นิยม. (2562). แนวทางใหม่ของการจัดการความขัดแย้งในการระงับข้อพิพาทสัญญาทางปกครอง ศึกษาเฉพาะกรณี : การกำหนดให้นำวิธีการระงับข้อพิพาททางเลือกโดยคนกลางไกล่เกลี่ยมาใช้ในสัญญาทางปกครอง. ***วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย,*** 11 (1). หน้า 303.

[9] ศิริเพ็ญ จันทร์นิยม. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 8. หน้า 303.

[10] ศิริเพ็ญ จันทร์นิยม. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 8. หน้า 304.

เพื่อให้ตนเองได้รับผลประโยชน์มากที่สุดและให้อีกฝ่ายหนึ่งต้องได้รับผลประโยชน์น้อยกว่าตน ดังนั้นคนกลางในการไกล่เกลี่ยนับว่าเป็นผู้ที่มีความสำคัญอย่างมาก ที่จะต้องรักษาระดับความพึงพอใจของทั้งสองฝ่ายซึ่งอาจต้องใช้ทฤษฎีการแข่งขันมาผสมผสารกับทฤษฎีการแก้ไขปัญหาเพื่อการจัดการความขัดแย้งและยุติข้อพิพาท[11]

2.3 แนวคิดการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางการแพทย์ในประเทศไทยและประเทศญี่ปุ่น

ในปัจจุบันการเข้ารับการรักษาการรับบริการทางการแพทย์ในประเทศไทย จะมีประเด็นเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างผู้เข้ารับบริการทางการแพทย์กับแพทย์หรือโรงพยาบาล ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ในเชิงธุรกิจ[12] โดยเมื่อเกิดข้อพิพาทขึ้น คู่กรณีมักจะนำคดีไปฟ้องสู่ศาลกันโดยทันที เพราะถูกมองว่าเป็นเรื่องของความสัมพันธ์ในเชิงธุรกิจ เมื่อมีฝ่ายใดที่ผิดสัญญาอีกฝ่ายจะต้องรักษาผลประโยชน์ของตนเองในการรักษาสัญญาโดยใช้วิธีการทางศาล นอกจากความสัมพันธ์พิเศษของคู่กรณีที่พิพาททางการแพทย์ที่ได้กล่าวมา ซึ่งเป็นต้นเหตุแห่งการฟ้องร้องเป็นคดีจำนวนมากแล้ว ระบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางการแพทย์ของประเทศไทย นั้น มีหน่วยงานที่ทำหน้าที่หลักเพียงหน่วยงานเดียวคือ ศูนย์สันติวิธี กระทรวงสาธารณสุข ซึ่งเป็นหน่วยงานที่กระทรวงสาธารณสุขตั้งขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อดำเนินงานด้านการพัฒนาทักษะความสามารถของบุคลากรการแสวงหาและพัฒนาความรู้ การจัดการความขัดแย้งระบบการแพทย์และสาธารณสุขด้วยวิธีสันติวิธีโดยการเจรจาไกล่เกลี่ย แต่การไกล่เกลี่ยของศูนย์สันติวิธีดังกล่าว ยังประสบปัญหาขัดข้องเนื่องจากเป็นหน่วยงานภายในของกระทรวงสาธารณสุข จึงยังถูกมองว่าอาจไม่มีความเป็นกลางรวมถึงข้อพิพาทที่เข้าสู่ระบบการไกล่เกลี่ยยังมีไม่มากนัก

ประเทศญี่ปุ่นนั้น เป็นประเทศที่มีระบบกฎหมายแบบลายลักษณ์อักษร (Civil Law System) เช่นเดียวกับประเทศไทย ซึ่งประเทศญี่ปุ่นมีกฎหมายที่บังคับใช้เป็นกฎหมายหลักคือ รัฐธรรมนูญ ประมวลกฎหมายแพ่ง ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ประมวลกฎหมายอาญา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และประมวลกฎหมายพาณิชย์ ซึ่งเป็นกฎหมายหลักของประเทศญี่ปุ่น การระงับข้อพิพาทตามกฎหมายของประเทศญี่ปุ่น นั้น จะใช้วิธีการดังกล่าวพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการเป็นหลักซึ่งเป็นวิธีการที่ไม่เป็นทางการ โดยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชั้นศาล นั้นเป็นไปตามความประสงค์ของคู่กรณีที่พิพาท ซึ่งการไกล่เกลี่ยแบ่งออกได้เป็นสามประเภท คือ

1) การไกล่เกลี่ยโดยศาลเป็นผู้ทำหน้าที่ (Judicial Compromise)

2) การไกล่เกลี่ยโดยบุคคลที่สาม (Conciliation) ได้แก่การไกล่เกลี่ยที่มีคณะกรรมการไกล่เกลี่ยซึ่งประกอบไปด้วยผู้พิพากษาหนึ่งคนและผู้พิพากษาสมทบอีกสองคน

---

[11] ศิริเพ็ญ จันทร์นิยม. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 8. หน้า 304.

[12] อำนาจ กุสาลนันท์. (2551). เมื่อแพทย์ต้องถูกจำคุก. ***วารสารคลินิก.*** 286. หน้า 3.

3) การไกล่เกลี่ยที่มีบุคคลภายนอกจากผู้พิพากษา (Mediation) โดยการไกล่เกลี่ยประเภทนี้เป็นการไกล่เกลี่ยจากบุคคลภายนอกรวมถึงบุคคลอื่นๆ หรือตัวแทนขององค์กรฝ่ายปกครองเป็นผู้ดำเนินการ

ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทซึ่งดำเนินการโดยศาลนั้นแบ่งออกได้เป็น 2 กรณี ดังนี้

1) การไกล่เกลี่ยในการฟ้องคดี หรือการไกล่เกลี่ยในศาลโดยผู้พิพากษาที่ทำหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดี หรือผู้พิพากษาที่เป็นสมาชิกในองค์คณะผู้ตัดสินคดี

2) การไก่เกลี่ยก่อนฟ้องคดี โดยส่วนใหญ่ชาวญี่ปุ่นจะนิยมการระงับข้อพิพาทโดยการเจรจาตกลงกันนอกศาล และไม่นิยมที่จะฟ้องคดีต่อศาล ไม่ว่าจะเป็นคดีปัญหาทางครอบครัวหรือคดีปัญหาทางแพ่ง ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ต่างๆ ได้แก่ การประหยัดเวลาและค่าใช้จ่าย คู่กรณีที่พิพาทไม่รู่สึกเสียหน้าเมื่อต้องแพ้ชนะกันในคดี และสามารถแกปัญหาได้หลายๆ ประการรวมกันครั้งเดียว[13]

หลักการของการไกล่เกลี่ยตามกฎหมายประเทศญี่ปุ่นนั้น มีอยู่ดังนี้

1) ต้องเกิดจากความสมัครใจภายใต้การกำกับดูแลของรัฐ (ศาล) ใสความช่วยเหลือจากภาคประชาชน

2) ประชาชนมีความเชื่อมั่นในศาลยุติธรรมของญี่ปุ่นในระบบไกล่เกลี่ยเป็นอย่างมาก

3) การไกล่เกลี่ยแบ่งออกได้เป็น 2 อย่าง คือ การไกล่เกลี่ยโดยศาลเป็นผู้ไกล่เกลี่ยเอง กับการไกล่เกลี่ยโดยผู้ประนีประนอม เช่น แพทย์ วิศวกร เป็นต้น

ในการไกล่เกลี่ยของประเทศญี่ปุ่นนั้นจะมีลักษณะสำคัญ 5 ประการ ได้แก่

1) อยู่ภายใต้อำนาจศาล

2) วิธีการไกล่เกลี่ยที่เป็นหลักการเดียวกัน กล่าวคือ เป็นหลักการที่ใช้ยึดถือกันทั่วประเทศ

3) คู่กรณีที่พิพาทสามารถร้องขอการไกล่เกลี่ยกันได้ก่อนที่จะมีการฟ้องคดี

4) คณะกรรมการการไกล่เกลี่ยประกอบด้วยผู้ไกล่เกลี่ยหนึ่งคนและผู้ประนีประนอมสองคน

5) คณะกรรมการอาจเสนอแนวทางการระงับข้อพิพาทให้แก่คู่กรณีที่พิพาทได้

โดยในปัจจุบันประเทศญี่ปุ่นมีรูปแบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางการแพทย์ ซึ่งมีแนวคิดมาจากการที่ระบบการแพทย์ของญี่ปุ่นกำลังเผชิญกับปัญหาการขาดแคลนแพทย์ภายในประเทศ โดยหนึ่งในสาเหตุของเรื่องนี้คือการเพิ่มขึ้นของคดีแพ่งและทางอาญาเกี่ยวกับข้อพิพาททางการแพทย์ จากสถานการณ์ดังกล่าว การเปลี่ยนระบบการระงับข้อพิพาททางการแพทย์ จากที่อาศัย

---

[13] ผดุงศักดิ์ เทศดี. (ม.ป.ป.). ***กระบวนการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท : กรณีศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายไทยกับกฎหมายญี่ปุ่น.*** (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : https://oia.coj.go.th/th/file/get/file/201901315a33bcaa176c77723ae87826b692b649104416.pdf [2563, 15 พฤษภาคม].

ระบบการฟ้องร้องแบบดั้งเดิม เป็นระบบที่มุ่งเน้นถึงประโยชน์ของฝ่ายต่างๆ มากขึ้นจึงเป็นเรื่องที่เร่งด่วน

3. กฎหมายไทยและกฎหมายญี่ปุ่นที่เกี่ยวข้องกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางการแพทย์

3.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้มีการกำหนดสิทธิเพื่อให้ประชาชนทั่วไปได้มีสิทธิในการเข้าถึงการบริการทางการแพทย์ เมื่อมีการใช้บริการจากประชาชนที่สามารถเข้าถึงระบบสาธารณสุขได้โดยง่ายแล้วการที่มีข้อพิพาทจากใช้บริการย่อมเป็นผลที่ตามมา และเมื่อมีข้อพิพาทเกิดขึ้นซึ่งในกรณีดังกล่าวเป็นข้อพิพาททางการแพทย์ ซึ่งในปัจจุบันมีแนวโน้มที่จะสูงขึ้น หากข้อพิพาทไม่สามารถยุติลงด้วยด้วยการไกล่เกลี่ย หนทางในการยุติข้อพิพาทจึงตกไปสู่กระบวนการของศาล เป็นผลทำให้มีจำนวนคดีความเข้าสู่ระบบศาลเป็นจำนวนมาก และเมื่อศาลมีภาระงานคดีที่มากเกินไป และการที่มีคดีเข้าสู่ระบบศาลเป็นจำนวนมากเป็นเหตุส่งให้ประเทศไทยประสบกับปัญหากฎหมายอาญาเฟ้อ เมื่อมีการบังคับใช้กฎหมายที่มากเกินจำเป็นมีการกำหนดโทษทางอาญาที่มากเกิดพอดี รัฐจึงมีแนวทางในการแก้ไขคือการกำหนดมาตรา 77 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ซึ่งจากหลักการของมาตรา 77 โดยเฉพาะส่วนที่กำหนดให้กฎหมายอาญาต้องมีเฉพาะที่จำเป็น และต้องมีเฉพาะที่ร้ายแรง ซึ่งในปัจจุบันมีกฎหมายจำนวนมากที่กำหนดโทษทางอาญา และบุคคลทั่วไปมักจะใช้มาตรการทางอาญาเป็นเครื่องมือในการระงับข้อพิพาท เนื่องจากมีค่าใช้จ่ายที่น้อยกว่าการฟ้องร้องในคดีแพ่ง ประกอบกับมาตรการทางอาญาสามารถบังคับหรือยับยั้งไม่ให้เกิดการฝ่าฝืนกฎหมายที่ชัดเจนมากกว่ามาตรการอื่นๆ แต่เมื่อมองในมุมมองของรัฐกลับพบว่าการดำเนินการที่เกี่ยวกับการบังคับโทษทางอาญาโดยภาครัฐนั้น มีต้นทุนในการดำนเนินการที่สูงมาก นอกจากนี้การใช้โทษทางอาญาที่ไม่เหมาะสมยังทำให้เกิดปัญหาอื่นๆ ตามมา อีกทั้ง หมวด 16 การปฏิรูปประเทศ ตามมาตรา 258 ค. ด้านกฎหมาย และ ง. ด้านกระบวนการยุติธรรม ยังกำหนดให้การปฏิรูปประเทศต้องดำเนินการเพื่อบรรลุเป้าหมาย กล่าวคือ ด้านกฎหมาย ให้มีกลไกให้ดำเนินการปรับปรุงกฎหมาย กฎ ระเบียบ หรือข้อบังคับต่างๆ ที่ใช้บังคับอยู่ก่อนวันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้ให้สอดคล้องกับหลักการตามมาตรา 77 และพัฒนาให้สอดคล้องกับหลักสากล โดยให้มีการใช้ระบบอนุญาตและระบบการดำเนินการโดยคณะกรรมการเพียงเท่าที่จำเป็น เพื่อให้การทำงานเกิดความคล่องตัว โดยมีผู้รับผิดชอบที่ชัดเจน และไม่สร้างภาระแก่ประชาชนเกินความจำเป็น เพิ่มความสามารถในการแข่งขันของประเทศ และป้องกันการทุจริตและประพฤติมิชอบ ซึ่งจะเห็นได้ว่าจากบทบัญญัตินี้รัฐควรต้องมีการปรับปรุงกฎหมายให้มีเท่าที่จำเป็น เพื่อทำให้เกิดความคล่องตัวและไม่เป็นภาระแก่ประชาชน และในด้านกระบวนการยุติธรรมให้มีการกำหนดระยะเวลาดำเนินงานในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมที่ชัดเจนเพื่อให้

ประชาชนได้รับความยุติธรรมโดยไม่ล่าช้า และมีกลไกช่วยเหลือประชาชนผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ให้เข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้ รวมทั้งการสร้างกลไกเพื่อให้มีการบังคับการตามกฎหมายอย่างเคร่งครัดเพื่อลดความเหลื่อมล้ำและความไม่เป็นธรรมในสังคม ซึ่งการปฏิรูปในด้านกระบวนการยุติธรรมมีเจตารมณ์เพื่อให้รัฐช่วยเหลือประชาชนให้ได้รับความยุติธรรมโดยเร็ว และหากประชาชนขาดแคลนทุนทรัพย์ก็ให้รัฐจัดให้มีกลไกในการช่วยเหลือประชาชนเพื่อเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้

3.2 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งได้มีการกล่าวถึง เรื่องของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ไว้ในมาตรา 19[14] มาตรา 20[15] และมาตรา 20 ทวิ[16] ซึ่งกฎหมายดังกล่าวมีเจตนารมณ์และความมุ่งมั่นสูงที่จะให้คู่ความนั้นได้เจรจาประนีประนอมหรือละงับข้อพิพาทคดีกันก่อนที่ศาลจะพิจารณาสืบพยาน ศาลตัดสินให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งแพ้หรือชนะคดี ซึ่งไม่ว่าจะเป็นศาลหรือคู่ความฝ่ายใดก็ได้ทำการร้องขอให้มีการไกล่เกลี่ยเกิดขึ้น โดยศาลอาจแต่งตั้งบุคคลหรือคณะบุคคลเพื่อเขาทำหน้าที่เป็นผู้ประนีประนอม เพื่อให้คู่ความได้ไกล่เกลี่ยและประนีประนอมและระงับข้อพิพาทกัน ไม่ว่าคดีจะพิจารณาดำเนินการไปแล้วเพียงใดหรือแม้กระทั่งคดีที่อยู่ระหว่างการพิจารณาดำเนินการในศาลชั้นต้น หรือชั้นศาลอุทธรณ์ หรือศาลฎีกาก็ตาม หลักกฎหมายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งนี้จึงเป็นการวางหลักเพื่อเปิดโอกาสให้คู่ความได้มีการไกล่เกลี่ยประนอมข้อ

---

[14] มาตรา 19 บัญญัติว่า ศาลมีอำนาจสั่งได้ตามที่เห็นสมควรให้คู่ความทุกฝ่าย หรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมาศาลด้วยตนเอง ถึงแม้ว่าคู่ความนั้นๆ จะได้มีทนายความว่าต่างแก้ต่างอยู่แล้วก็ดี อนึ่ง ถ้าศาลเห็นว่าการที่คู่ความมาศาลด้วยตนเองอาจยังให้เกิดความตกลงหรือการประนีประนอมยอมความดังที่บัญญัติไว้ในมาตราต่อไปนี้ ก็ให้ศาลสั่งให้คู่ความมาศาลด้วยตนเอง

[15] มาตรา 20 บัญญัติว่า ไม่ว่าการพิจารณาคดีจะได้ดำเนินไปแล้วเพียงใด ให้สามีอำนาจที่จะไกล่เกลี่ยให้คู่ความได้ตกลงกัน หรือประนีประนอมยอมความกันในข้อที่พิพาทนั้น

[16] มาตรา 20 ทวิ บัญญัติว่า เพื่อประโยชน์ในการไกล่เกลี่ย เมื่อศาลเห็นสมควรหรือเมื่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งร้องขอ ศาลจะสั่งให้ดำเนินการเป็นการรับเฉพาะต่อหน้าตัวความทุกฝ่ายหรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งโดยจะให้มีทนายความอยู่ด้วยหรือไม่ก็ได้

เมื่อศาลเห็นสมควรหรือเมื่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งร้องขอ ศาลอาจแต่งตั้งบุคคลหรือคณะบุคคลเป็นผู้ประนีประนอม เพื่อช่วยเหลือศาลในการไกล่เกลี่ยให้คู่ความได้ประนีประนอมกัน

หลักเกณฑ์และวิธีการในการไกล่เกลี่ยของศาล การแต่งตั้งผู้ประนีประนอมรวมทั้งอำนาจหน้าที่ของผู้ประนีประนอม ให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา โดยความเห็นชอบของที่ประชุมใหญ่ของศาลฎีกา

ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาตามวรรคสาม เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้

พิพาทกัน ซึ่งเป็นหลักพื้นฐานและไม่ได้มีการกำหนดถึงการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีเรื่องใดเรื่องหนึ่งไว้เป็นการเฉพาะ แต่เป็นการวางหลักโดยรวม

3.3 พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562

ในการประกาศใช้บังคับพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 มีเหตุผลอันเนื่องมาจากข้อพิพาททางแพ่งและทางอาญาเกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก เห็นควรให้นำกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งซึ่งมีทุนทรัพย์ไม่มากนักและข้อพิพาททางอาญาบางประเภทมากำหนดเป็นกฎหมายกลางเพื่อให้หน่วยงานของรัฐ พนักงานสอบสวน หรือศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนใช้ในการยุติหรือระงับข้อพิพาทดังกล่าว โดยคำนึงถึงความยินยอมของคู่กรณีเป็นสำคัญ ทำให้ปริมาณคดีที่เข้าสู่ระบบศาลลดน้อยลง ลดปัญหาความขัดแย้ง เกิดความสมานฉันท์ขึ้นในสังคม ลดงบประมาณแผ่นดิน และเสริมสร้างสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข ซึ่งหากมองในภาพรวมของพระราชบัญญัติดังกล่าวต่างที่ผู้เขียนได้ศึกษาไว้ในบทที่ 3 จะเห็นได้ว่าพระราชบัญญัติฉบับนี้ เป็นกฎหมายที่ออกมาเพื่อวัตถุประสงค์ในการลดภาระทางคดีที่จะขึ้นสู่ระบบศาลยุติธรรมที่มีเป็นจำนวนมาก และเป็นกลไกเครื่องมือของรัฐที่จะใช้การไกล่เกลี่ยในการลดปริมาณคดีความจึงทำให้เกิดผลดีต่อระบบกระบวนการยุติธรรม แต่จากการศึกษาพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562

4. บทวิเคราะห์เปรียบเทียบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางการแพทย์ของประเทศไทยและประเทศญี่ปุ่น

4.1 วิเคราะห์ผลที่ได้รับการประกาศใช้พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562

ตามที่ได้กล่าวมาข้างต้นในการประกาศบังคับใช้พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 มีเหตุผลเนื่องจากรัฐต้องการนำกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งซึ่งมีทุนทรัพย์ไม่มากนักและข้อพิพาททางอาญาบางประเภทมากำหนดเป็นกฎหมายกลางซึ่งผู้เขียนได้วิเคราะห์แล้วเห็นว่า ตามพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าวยังมีข้อติดขัดบางประการ ดังนี้

1) ในคดีทางการแพทย์ซึ่งจำเป็นจะต้องใช้ผู้เชี่ยวชาญทางการแพทย์ หรือแพทย์มาทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยจึงจะมีประสิทธิภาพมากที่สุด แต่เนื่องจากแพทย์หรือบุคลากรทางการแพทย์มีภาระงานที่ค่อนข้างหนัก จึงอาจเป็นเหตุทำให้ขาดผู้ไกล่เกลี่ยคดีทางการแพทย์

2) จากพระราชบัญญัติดังกล่าวได้มีการกำหนดการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนไว้ในหมวดที่ 5 โดยให้กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม ส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนรวมตัวกันเป็นศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน ซึ่งยังไม่ถือเป็นการกำหนดให้มีมาตรการทางกฎหมายอย่างชัดเจนในการสนับสนุนให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการให้บริการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้แก่ประชาชน

4.2 วิเคราะห์เปรียบเทียบรูปแบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางการแพทย์ของประเทศไทยและประเทศญี่ปุ่น

ในปัจจุบันความสัมพันธ์ระหว่างผู้ป่วยและผู้ให้บริการทางการแพทย์มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากเนื่องจากเทคโนโลยีทางการแพทย์ที่มีการก้าวหน้า ทำให้มีความละเอียดและซับซ้อนในการรักษาพยาบาล ทำให้อาจเกิดความบกพร่องในการสื่อสารระหว่างผู้ป่วยและผู้ให้บริการทางการแพทย์ จนทำให้ผู้ซึ่งเข้ารับบริการทางการแพทย์มีความไม่ไว้วางใจผู้ให้บริการด้านการแพทย์ที่ได้ และเนื่องจากความเข้าใจผิดหรือความไม่เข้าใจในการสื่อสารระหว่างทั้งสองฝ่ายดังที่ได้กล่าวมา จะเป็นเหตุนำไปสู่การพิพาทที่รุนแรง ดังนั้นการสร้างความสัมพันธ์บนพื้นฐานของความไว้วางใจผ่านการพูดคุยที่เหมาะสมของทั้งสองฝ่ายจึงเป็นสิ่งสำคัญสำหรับผู้ให้บริการด้านการแพทย์ เพราะเมื่อการความบกพร่องในการสื่อสารเกิดขึ้น สิ่งที่จะตามมาอย่างแน่นอนคือการเรียกร้องสิทธิทางกฎหมายและการเรียกร้องนั้นจะเป็นการเรียกร้องที่รุนแรงที่ส่งผลให้ผู้ให้บริการทางการแพทย์อาจสูญเสียชื่อเสียง

การไกล่เกลี่ยเป็นรูปแบบเพื่ออำนวยความสะดวกในการสร้างความเข้าใจซึ่งกันและกันของคู่กรณีที่พิพาทโดยมีผู้ไกล่เกลี่ยทำหน้าที่เป็นคนกลางซึ่งได้เข้าร่วมในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทและเป็นบุคคลที่สามซึ่งไม่ได้เกี่ยวข้องกับเหตุแห่งการพิพาทนั้น เพื่อทำให้มีการประสานงานในการแก้ไขปัญหาของคู่กรณี การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนั้นเป็นรูปแบบของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทแบบสามฝ่ายซึ่งเป็นการระงับข้อพิพาทระหว่างคู่กรณีโดยผู้ไกล่เกลี่ย

ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางการแพทย์ที่มีตัวผู้ไกล่เกลี่ยซึ่งเป็นคนกลางเข้าเป็นบุคคลที่สามในการสนทนานั้น จะทำให้การสื่อสารของคู่กรณีมีความหลากหลายมายิ่งขึ้นและมีประสิทธิภาพเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากผู้ไกล่เกลี่ยทำหน้าที่เป็นคนกลางและไม่เข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง และด้วยเหตุนี้ผู้ไกล่เกลี่ยจะสามารถเข้าถึงปัญหาข้อพิพาทได้อย่างแท้จริง ดังที่กล่าวไว้ข้างต้นผู้ไกล่เกลี่ยไม่ได้ทำหน้าที่แทนฝ่ายผู้ให้บริการทางการแพทย์เพื่อเจรจาต่อรองกับผู้ป่วย แต่จะทำหน้าที่ในการเป็นผู้แทนการสื่อสารที่มีความบกพร่องของทั้งสองฝ่าย รูปแบบไกล่เกลี่ยนี้อยู่บนพื้นฐานของการอำนวยความสะดวกในการสื่อสารโดยตรงระหว่างคู่กรณี [17]

ด้วยวิธีนี้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางการแพทย์นี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อการแก้ไขปัญหาข้อพิพาทระหว่างผู้ป่วย กับผู้ให้บริการด้านการแพทย์ โดยการแก้ไขปัญหาในข้อเท็จจริงอันเป็นข้อพิพาทด้วยการสื่อสารผ่านบทสนทนาที่เป็นมิตร เป็นผลให้ข้อพิพาทได้รับการแก้ไขด้วยความสร้างสรรค์

---

[17] Yoshitaka Wada. (2015). Medical Meditation as a Model for Effective Communication. ***Journal of Japanese Association of Psychiatric Hospitals***. Waseda Law School, Tokyo, pp.2

ซึ่งผู้ไกล่เกลี่ยจะไม่กำหนดวิธีแก้ปัญหา แต่จะมีมุ่งเน้นอำนวยความสะดวกในการสื่อสารเป็นสื่อกลางระหว่างผู้ป่วย กับผู้ให้บริการด้านการแพทย์

โรงพยาบาลหลายแห่งในประเทศญี่ปุ่นมีบุคคลที่รับผิดชอบด้านการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางการแพทย์ที่ผ่านการฝึกอบรมทักษะเฉพาะด้าน โดยแพทย์จะมีคำร้องขอให้ผู้ไกล่เกลี่ยเข้ามาทำหน้าที่เมื่อเกิดข้อพิพาททางการแพทย์ขึ้น ผู้ไกล่เกลี่ยจะเริ่มพูดคุยกับผู้ป่วยทันทีและฟังความกังวลและเรื่องราวของผู้ป่วยด้วยความเข้าใจและเอาใจใส่ ในช่วงเริ่มแรกฝ่ายผู้ป่วยจะเห็นว่าผู้ไกล่เกลี่ยเป็นตัวแทนของโรงพยาบาล แต่ถ้าผู้ไกล่เกลี่ยได้อธิบายเกี่ยวกับบทบาทและหน้าที่แล้ว และได้แสดงทัศนคติที่จริงใจของการรับฟังปัญหา ผู้ป่วยจะเริ่มไว้ใจผู้ไกล่เกลี่ย จากนั้นผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องมีทัศนคติแบบเดียวกันกับฝ่ายการแพทย์เพื่อเข้าถึงปัญหาที่ขัดแย้งได้อย่างตรงจุด ดังนั้นผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องเผชิญกับปัญหาของทั้งสองฝ่ายและต้องใช้ทักษะของตนในการทำความเข้าใจถึงปัญหาความขัดแย้ง และจากนั้นกระบวนการไกล่เกลี่ยจะเริ่มในบทสนทนาแบบสามฝ่ายโดยผู้ไกล่เกลี่ย

จากที่ผู้เขียนได้กล่าวมาเกี่ยวกับระบบรูปแบบของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางการแพทย์ของญี่ปุ่น จะเห็นได้ว่าเป็นรูปแบบที่มีประสิทธิภาพเป็นอย่างมากเนื่องจากมีการจัดให้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางการแพทย์เป็นกระบวนการที่แยกออกจากการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีปกติ เพราะในข้อพิพาททางการแพทย์นั้นเป็นข้อพิพาทที่มีความละเอียดอ่อนที่ส่งผลต่อจิตใจของฝ่ายผู้ป่วยหรือญาติของผู้ป่วย ดังนั้นสิ่งที่ฝ่ายผู้ป่วยเรียกร้องจริงๆ อาจไม่ใช่แค่ค่าเสียหายเพียงอย่างเดียวแต่อาจเป็นคำอธิบายหรือความจริงจากแพทย์เกี่ยวกับการรักษาความเจ็บป่วย หรือในบางกรณีความเสียหายที่เกิดขึ้นก็ไม่อาจจะคำนวณเป็นจำนวนเงินได้ และการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางการแพทย์ของประเทศญี่ปุ่นสามารถลดปริมาณจำนวนคดีก่อนที่จะเข้าสู่กระบวนการของศาลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

จากที่ผู้เขียนได้ทำการศึกษาแนวคิดทฤษฎีและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางการแพทย์ ทั้งในรูปแบบการไกล่เกลี่ยของประเทศไทยและประเทศญี่ปุ่นนั้น เห็นว่าตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 47 ซึ่งมีหลักการในการให้บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับบริการสาธารณสุขของรัฐ และไม่ว่าจะเป็นบุคคลผู้ยากไร้ก็ย่อมมีสิทธิได้รับบริการสาธารณสุขของรัฐโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย และมีหลักการที่ให้รัฐต้องดำเนินการให้ประชาชนได้รับบริการสาธารณาสุขที่มีประสิทธิภาพอย่างทั่วถึง ตามความในมาตรา 55 ทำให้บุคคลทุกคนสามารถเข้าถึงการรักษาพยาบาลได้โดยเท่าเทียมกัน เมื่อบุคคลสามารถเข้าถึงการรักษาพยาบาลได้โดยง่าย

และเท่าเทียมกัน จึงเป็นเรื่องปกติที่จะมีข้อพิพาทเกิดขึ้นระหว่างผู้ที่เข้ารับการรักษาพยาบาลและผู้ให้บริการทางการแพทย์

ปัจจุบัน รัฐได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 อันเป็นกฎหมายกลางซึ่งกำหนดแนวทางในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีแพ่ง หรือคดีอาญา ตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขต่างๆ ซึ่งเหตุผลในการใช้กฎหมายฉบับนี้เนื่องมาจากข้อพิพาททางแพ่งและทางอาญาเกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก เห็นควรให้นำกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งซึ่งมีทุนทรัพย์ไม่มากนักและข้อพิพาททางอาญาบางประเภทมากำหนดเป็นกฎหมายกลางเพื่อให้หน่วยงานของรัฐ พนักงานสอบสวน หรือศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนใช้ในการยุติหรือระงับข้อพิพาทดังกล่าว โดยรัฐเล็งเห็นว่าการใช้บังคับกฎหมายดังกล่าวจะทำให้ปริมาณคดีเข้าสู่ระบบศาลลดน้อยลง อย่างไรก็ดีผู้เขียนเห็นว่าในพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ยังมีปัจจัยที่ทำให้การดำเนินการไกล่เกลี่ยยังมีความไม่คล่องตัว ดังนี้

1) ในคดีทางการแพทย์ซึ่งจำเป็นจะต้องใช้ผู้เชี่ยวชาญทางการแพทย์ หรือแพทย์มาทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยจึงจะมีประสิทธิภาพมากที่สุด แต่เนื่องจากแพทย์หรือบุคลากรทางการแพทย์มีภาระงานที่ค่อนข้างหนัก จึงอาจเป็นเหตุทำให้ขาดผู้ไกล่เกลี่ยคดีทางการแพทย์

2) จากพระราชบัญญัติดังกล่าวได้มีการกำหนดการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนไว้ในหมวดที่ 5 โดยให้กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม ส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนรวมตัวกันเป็นศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน ซึ่งยังไม่ถือเป็นการกำหนดให้มีมาตรการทางกฎหมายอย่างชัดเจนในการสนับสนุนให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการให้บริการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้แก่ประชาชน

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางการแพทย์ของประเทศญี่ปุ่นนั้น มีการกำหนดรูปแบบการไกล่เกลี่ยไว้เป็นการเฉพาะเป็นวิธีการเพื่ออำนวยความสะดวกในการแบ่งปันข้อมูลเชิงลึกและการสร้างความเข้าใจซึ่งกันและกันของคู่กรณีที่พิพาทโดยมีผู้ไกล่เกลี่ยที่เป็นคนกลางซึ่งได้เข้าร่วมในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทและเป็นบุคคลที่สามเพื่อทำให้เกิดการประสานงานในการแก้ไขปัญหา โดยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของประเทศญี่ปุ่นนั้นเป็นรูปแบบของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทแบบสามฝ่ายซึ่งเป็นการระงับข้อพิพาทระหว่างคู่กรณีโดยผู้ไกล่เกลี่ย และคนกลางที่ทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทไม่ได้เป็นตัวแทนของโรงพยาบาล แต่เข้ามาเป็นบุคคลที่สามที่ต้องสร้างการสื่อสารระหว่างผู้ป่วยและผู้ให้บริการด้านการแพทย์ ซึ่งชาวญี่ปุ่นเห็นว่าระบบฟ้องร้องนั้น ไม่เหมาะสำหรับการแก้ไขข้อพิพาททางการแพทย์เนื่องจากลักษณะเฉพาะของการบริการทางการแพทย์ และข้อพิพาททางการแพทย์ไม่ได้เกิดขึ้นเพราะความประมาทเลินเล่อของบุคคลเพียงคนเดียว แต่เนื่องมาจากสาเหตุหลายประการที่ขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงแต่ละกรณี โดยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางการแพทย์ของประเทศ

ญี่ปุ่นมีวัตถุประสงค์ในการจัดการความขัดแย้งทางการแพทย์ มีจุดมุ่งหมายเพื่อลดช่องว่างของการสื่อสารและความเข้าใจให้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้เพื่อให้ได้รับการสื่อสารที่เข้าใจตรงกัน การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางการแพทย์ เป็นรูปแบบที่มีประสิทธิภาพเพื่อให้ข้อพิพาทนั้นเป็นที่ยุติไป

จากที่ผู้เขียนได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของทั้งประเทศไทยและประเทศญี่ปุ่น สามารถสรุปได้ว่าการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางการแพทย์ซึ่งเป็นเรื่องที่มีความละเอียดอ่อนมากกว่าข้อพิพาททั่วไป และต้องอาศัยผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญทางการแพทย์ในสาขาต่างๆ เข้าทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ย เนื่องจากผู้ไกล่เกลี่ยที่มีความรู้ทางการแพทย์จะสามารถเข้าถึงและเข้าใจปัญหาของคู่กรณีได้ในทุกด้านและทุกมิตินำไปสู่ผลของการบรรลุเป้าหมายของการไกล่เกลี่ย คือการที่ข้อพิพาทนั้นถูกระงับลงโดยที่คู่กรณีทั้งสองฝ่ายตกลงกันได้ในจุดกึ่งกลางของเหตุแห่งการพิพาท ซึ่งหากมีการแยกแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางการแพทย์ไว้เป็นการเฉพาะจะส่งผลให้ปริมาณคดีเข้าสู่ระบบกระบวนการพิจารณาของศาลลดลงและทำให้ปัญหากฎหมายอาญาเฟ้อลดลงได้ และเนื่องจากข้อพิพาททางการแพทย์นั้นเป็นข้อพิพาทที่มีความละเอียดอ่อนที่ส่งผลต่อจิตใจของฝ่ายผู้ป่วยหรือญาติของผู้ป่วย ดังนั้นสิ่งที่ฝ่ายผู้ป่วยเรียกร้องจริงๆ อาจไม่ใช่แค่ค่าเสียหายเพียงที่เป็นตัวเงินเพียงอย่างเดียว ในบางกรณีความเสียหายที่เกิดขึ้นก็ไม่อาจจะตีเป็นจำนวนเงินได้ การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางการแพทย์จึงถือเป็นการเยียวยาความเสียหายที่มีผลกระทบต่อจิตใจอันไม่อาจตีค่าเป็นจำนวนเงินได้

5.2 ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางการแพทย์ผู้เขียนพบว่าประเทศไทยซึ่งได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 อันเป็นกฎหมายกลางที่ใช้ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท มีเจตนารมย์ในการตรากฎหมายขึ้นเพื่อลดปริมาณคดีที่จะเข้าสู่ระบบศาลยุติธรรม ซึ่งพระราชบัญญัติดังกล่าวยังมีข้อสังเกตที่ผู้เขียนเห็นว่าควรปรับปรุงเพื่อให้มีความคล่องตัวเป็นประโยชน์ต่อการบังคับใช้มากยิ่งขึ้น ดังนี้

1) การกำหนดตัวผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย ซึ่งตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 นี้ได้นิยามความหมายของผู้ไกล่เกลี่ยไว้ว่า “บุคคลซึ่งได้รับการขึ้นทะเบียนและได้รับการแต่งตั้งให้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท” โดยการจะได้รับการแต่งตั้งเป็นผู้ไกล่เกลี่ยนั้น จะต้องดำเนินการยื่นคำขอแสดงความประสงค์ต่อนายทะเบียนที่มีอำนาจสรรหาบุคคลซึ่งมีความเหมาะสมเป็นผู้ไกล่เกลี่ย ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าในคดีทางการแพทย์บุคคลที่จะเป็นผู้ไกล่เกลี่ยนั้นควรจะเป็นผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับการแพทย์หรือบุคลากรทางการแพทย์ ซึ่งปัจจุบันแพทย์หรือบุคลากรทางการแพทย์มีภาระงานที่ค่อนข้างหนัก และอาจเป็นเหตุให้บุคลากรทางการแพทย์เหล่านี้ไม่ประสงค์จะมาทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยซึ่งเป็นงานที่นอกเหนือจากหน้าที่ที่ตนได้ทำอยู่ ดังนั้น ในการกำหนดการไกล่

เกลี่ยข้อพิพาททางการแพทย์ควรกำหนดให้มีความชัดเจน มีแนวทางเป็นของตัวเองและกำหนดบุคคลากรทางการแพทย์ตามสาขาวิชาชีพต่างๆ ให้สามารถทำหน้าที่ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทอันเกิดจากการเข้ารับบริการทางการแพทย์ได้ เพื่อให้เกิดความคล่องตัวและยืดหยุ่นในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางการแพทย์

2) จากพระราชบัญญัติดังกล่าวได้มีการกำหนดการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนไว้ในหมวดที่ 5 โดยให้กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม ส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนรวมตัวกันเป็นศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน ซึ่งยังไม่ถือเป็นการกำหนดให้มีมาตรการทางกฎหมายอย่างชัดเจนในการสนับสนุนให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการให้บริการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้แก่ประชาชน กล่าวคือตามพระราชบัญญัตินี้ยังไม่มีการกำหนดแนวทางที่ให้องค์กรเอกชนที่ประกอบกิจการเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท สามารถจนทะเบียนเป็นหน่วยงานไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคเอกชนได้ ซึ่งหากเปิดให้ภาคเอกชนที่ประกอบกิจการเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสามารถเข้าทำหน้าที่ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้แก่คู่กรณีจะเป็นการทำให้พระราชบัญญัติอันเป็นกฎหมายกลางฉบับนี้มีความคล่องตัวมากยิ่งขึ้น

นอกจากนั้น ผู้เขียนเห็นว่าควรให้มีการแยกประเภทของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางการแพทย์ไว้เป็นลักษณะเฉพาะ เนื่องจากปัจจุบันข้อพิพาททางการแพทย์มีแนวโน้มที่จะมีจำนวนสูงขึ้นปริมาณคดีที่เข้าสู่ระบบศาลก็จะมีจำนวนมากขึ้น ทำให้ศาลต้องรับภาระในการพิจารณาคดีเป็นจำนวนมากส่งผลให้เกิดความล่าช้าและประชาชนอาจเกิดข้อสงสัยในกระบวนการยุติธรรมได้ อีกทั้ง ข้อพิพาททางการแพทย์นั้นเป็นข้อพิพาทที่มีความละเอียดอ่อนที่ส่งผลต่อจิตใจของฝ่ายผู้ป่วยหรือญาติของผู้ป่วย การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางการแพทย์จะสามารถเป็นหนึ่งในเครื่องมือที่ใช้ในการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการเข้ารับบริการทางการแพทย์ได้ เนื่องจากผู้ที่ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยจะเป็นผู้ที่เข้าถึงความต้องการที่แท้จริงของผู้ป่วยได้ ซึ่งในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางการแพทย์ตามรูปแบบของประเทศญี่ปุ่นได้มีการใช้นั้น เป็นรูปแบบที่มีประสิทธิภาพเป็นอย่างมาก เพราะสามารถลดปริมาณคดีที่เข้าสู่การพิจารณาของศาลได้ โดยหากมีการแยกประเภทการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางการแพทย์ไว้เป็นการเฉพาะจะสามารถทำให้ข้อพิพาททางการแพทย์ถูกระงับลงได้ก่อนจะเข้าสู่กระบวนการพิจารณาในชั้นศาล